

Ποίηση

Ο Μανώλης Αναγνώστᾱκης

Διά χειρός Αναγνώστᾱκη

Είκοσι δύο νεωτερικούς ποιητές ανθολογεί και διαβάζει στον τόμο που κυκλοφορεί ο ποιητής της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς

ΤΗΣ **ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΟΥΖΕΛΗ**

Συλλογή ανθέων, κατά λέξη, με άλλα λόγια επιλογή των πιο εκλεκτών συγγραφέων, κειμένων και αποσπασμάτων, οι λογοτεχνικές ανθολογίες είναι μια διαχρονικά δημοφιλής γραμματειακή κατηγορία. Κάποτε εισάγουν το νέο, όπως η ανθολογία *Οι νέοι* (Ελευθερουδάκης, 1922) του ποιητή και κριτικού *Τέλλου Άγρα*, που παρουσίασε ποιητές που εμφανίστηκαν στο διάστημα 1910-1920, και άλλστε αποσιμούν από απόσταση μια παραγωγή, όπως οι *Νεωτερικοί ποιητές του Μεσοπολέμου* (Σκόδης, 1979) του κριτικού *Αλέξανδρου Αργυρίου*. Τα όρια και τα κριτήρια μιας ανθολογίας δεν είναι ανεξάρτητα από την εκδοτική της μορφή.

Η επίτομη ανθολογία *Η ελληνική ποίηση του 20ού αιώνα. Μια συγχρονική ανθολογία* (Μετάιχμιο, 2008) του νεοελληνιστή *Ευριπίδη Γαραντούδη* και η συγγενής, επίτομη, *Και με τον ήγον των για μια στιγμή επιστρέφουν...* *Η ελληνική ποίηση στον εικοστό αιώνα* (Gutenberg, 2016) της φιλόλογου *Δώρας Μέντη* αναμένονται επιλεκτικότερες, με κριτήρια καθαρότερα και αυστηρότερα, από ό,τι η τετράτομη *Ανθολογία της ελληνικής ποίησης (20ός αιώνας)* (Κόπνος, 2007-2013) των κριτικών *Κ. Γ. Παπαγεωργίου* και *Βαγγέλη Χατζήβασιλείου*.

Ο Αναγνώστᾱκης ανθολογεί

Είναι απαραίτητο να έχουμε κατά νου όλες αυτές τις παραμέτρους εξετάζοντας μια

ανθολογία, συνυπολογίζοντας επίσης τους σπόρους που φιλοδοξεί να επιτύχει. Διότι αλλιώς απομιά κανείς την οκτάτομη *Ποιητική ανθολογία* (Δωδώνη, 1975-1977) του νεοελληνιστή *Λίνου Πολίτη*, η οποία δημιουργήθηκε και για να εξυπηρετήσει το διδακτικό του έργο, από την ποιητική ανθολογία *Ο Μανώλης Αναγνώστᾱκης ανθολογεί. Ένα πανόραμα της νεωτερικής μας ποίησης και ένα ηχητικό ντοκουμέντο* (Μετάιχμιο, 2019).

Στην τελευταία, που κυκλοφορεί σε επιμέλεια του ερευνητή της λογοτεχνίας *Γιώργου Ζεβελάκη*, ο μεταπολεμικός ποιητής ανθολογεί 22 ποιητές του Μεσοπολέμου, της λεγόμενης «νεωτερικής ποίησης» κατά τον Αργυρίου, από τον οποίο δανείζεται τον όρο. Οι *Τάκης Παπατσώνης*, *Θεόδωρος Ντόρρος*, *Αναστάσιος Δρίβας*, *Γιώργος Θέμελης*, *Γιώργος Σεφέρης*, *Ανδρέας Εμπειρίκος*, *Γεώργιος Θ. Βαφόπουλος*, *Δημήτριος Ι. Αντωνίου*, *Αλέξανδρος Μπάρας*, *Νίκος Εγγονόπουλος*, *Νικητάς Ράντος*, *Γιώργος Σαραντάρης*, *Ζήσης Οικονόμου*, *Γιάννης Ρίτσος*, *Νίκος Γκάτσος*, *Οδυσσέας Ελύτης*, *Αλέξανδρος Μάτσας*, *Νικηφόρος Βρεττάκος*, *Μηνάς Δημάκης*, *Τάκης Βαροβσιώτης*, *Άρης Δικταίος* είναι οι ποιητές και η *Ζωή Καρέλλη* η μοναδική ποιήτρια που περιλαμβάνει ο τόμος, με συνολικά 197 ποιήματα. Οι ιδιαίτερες της έκδοσης πολλές. Αφενός γιατί πρόκειται για μια ανθολογία που κυκλοφορεί σε βιβλίο μετά θάνατον, χωρίς να γνωρίζουμε αν αυτό ήταν στις προθέσεις του Αναγνώστᾱκη. Επειτα, επειδή πρόκειται για απομαγνητοφωνήσεις 20 δεκαπεντάλεπων εκπομπών του 1988 που μεταδόθηκαν από τον Ρ/Σ Ηρακλείου Κρήτης. Είχε προηγηθεί σειρά 20 εκπομπών με λυρικά ποιήματα ελάσσωνων ποιητών της πρώτης εικοσαετίας του 20ού αιώνα, μια υποκειμενική, άκρως «προσωπική ανθολογία», που κυκλοφόρησε και σε βιβλίο (*Η χαμηλή φωνή*, Νεφέλη, 1990). Στη δεύτερη σειρά εκπομπών, όπως εξηγεί σε συνέντευξη που παραχώρησε στον Γιώργο Ζεβελάκη και η οποία προτάσσεται ως εισαγωγή στο βιβλίο, ο Αναγνώστᾱκης δηλώνει ότι θέλει να είναι «όσο γίνεται αντικειμενικός», να δώσει ένα «πανόραμα της νεωτερικής μας ποίησης της πρώτης γενιάς».

Ο αναγνώστης και ο κριτικός

Θα αδικήσουμε τον Αναγνώστᾱκη αν κρίνουμε την αντικειμενικότητα της ανθολογίας αυτής τοποθετώντας την ανάμεσα στις προαναφερθείσες συμπληγάδες των ανθολογιών που προηγήθηκαν και που ακολουθήσαν αναζητώντας τον γραμματολόγο Αναγνώστᾱκη και συζητώντας τα όρια της δικής του νεωτερικής ποίησης, που αρχίζει με τον Τάκη Παπατσώνη και καταλήγει στους Μηνά Δημάκη και Άρη Δικταίο, στο «πέραςμα από τη γενιά του '30 στην αμέσως νεότερη, τη λεγόμενη πρώτη μεταπολεμική γενιά». Ενδεικτικά, τους δύο τελευταίους, στην ανθολογία Παπαγεωργίου - Χατζήβασιλείου τους βρίσκουμε στους μεταπολεμι-

κούς ποιητές, όπως και τον Νικητά Ράντο, ενώ στην ανθολογία Μέντη ο Δημάκης κατατάσσεται στους μεσοπολεμικούς και ο Δικταίος στους μεταπολεμικούς. Όσο για τις επιμέρους επιλογές του, στον Ρίτσο, για παράδειγμα, ο Αναγνώστᾱκης αποφεύγει εμβληματικά ποιήματα ή αποσπάσματα από τον *Επίταφιο*, την *Κυρά των Αμπελιών*, τη *Ρομιοσύνη* ή τη *Σονάτα του σεληνοφροστος*, που δεν παραλείπουν οι άλλοι ανθολόγοι, προτιμώντας ποιήματα συντομότερα, αυτοτελή, ενός ατομικού λυρισμού («Γυναικες», «Πολυθρόνα», «Δελτίο ειδήσεων»). Οπωσδήποτε η εξωτερική συνθήκη, το όριο των δεκαπεντάλεπων ραδιοφωνικών εκπομπών, δεν είναι αμέτοχη στις επιλογές του, ωστόσο η ανθολογία, παρά τις δηλώσεις του, φαίνεται ότι αποτυπώνει το προσωπικό του γούστο, ακολουθώντας τη γραμμή της *Χαμηλής φωνής*.

Ως ντοκουμέντο λοιπόν για τον αναγνώστη Αναγνώστᾱκη έχει ενδιαφέρον η έκδοση αυτή, προκαλώντας μας να ξανασκεφθούμε τους όρους με τους οποίους ορίζεται ο στερεότυπα «πολιτικός» Αναγνώστᾱκης. Παράλληλα, συμπληρώνει μια όλη του εν πολλοίς ανεξερευνήτου κριτικού έργου του Αναγνώστᾱκη. Η έκδοση στη Θεσσαλονίκη του περιοδικού *Κριτική* (1959-1961), τα κριτικά του βιβλία *Υπέρ και κατά* (1965), *Αντιδογματικά* (1978) και *Συμπληρωματικά* (1985), η *Χαμηλή φωνή*, η σειρά «Η πεζογραφική μας παράδοση» που επιμελήθηκε στις εκδόσεις Νεφέλη με κείμενα της παλαιότερης πεζογραφίας μας, και η τωρινή ανθολογία συγκροτούν ένα κριτικό σώμα που φωτογραφίζει τον ρόλο και το χρέος του κριτικού όπως τα αναλαμβάνεται ο Αναγνώστᾱκης: εκδίκευση και διακριτική μεθοδικά και αδιαμεσολάβητη μετάδοση ενός προσωπικού πάθους για τη λογοτεχνία σε ένα ευρύτερο κοινό, έξω από τον στενό κόσμο ομοτεχνών και ειδικών.

Στην ανθολογία που κυκλοφορεί ενδιαφέρον έχει η χρήση της νέας τεχνολογίας στην έκδοση αυτού του ντοκουμέντου, του ηχητικού αρχείου, διότι πέρα από την έντυπη μεταγραφή των εκπομπών, ο αναγνώστης μπορεί να ακούσει τον Αναγνώστᾱκη να διαβάσει, να «ερμηνεύει» τα ποιήματα σκανάροντας με το κινητό το QRcode στο οπισθόφυλλο του βιβλίου.

Ο Μανώλης Αναγνώστᾱκης ανθολογεί. Ένα πανόραμα της νεωτερικής μας ποίησης και ένα ηχητικό ντοκουμέντο

Ανθολόγησαν Μανώλης Αναγνώστᾱκης. Επιμέλεια Γιώργος Ζεβελάκης. Εκδόσεις Μετάιχμιο, 2019, σελ. 336, τιμή 18,80 ευρώ